

KÖNYVEK KÖZÖTT

FELFEDEZŐ UTAKON

Néha szégyenkezünk, máskor örülünk, ismét máskor ámulunk-bámulunk, milyen keveset, vagy éppen újat tudunk meg hazánkról. Amikor a *Jászsági Évkönyvet* lapozgattam, szégyenkeztem, mert a média közvetítésével többet tudhatok Thaiföldről, mint erről a gazdag tájegységről. S amikor Spányi Antal püspök úr jóvoltából megkaptam az *Egyháznaknak anyja* című, gyönyörű képekkel illusztrált kötetet a székesfehérvári püspökséghez tartozó Mária-kegyhelyekről, az jutott eszembe, hogy a hazai vallásos élet és annak hagyományai ügyéről is hiányosak ismereteim. „Élő hagyományok” a kötet alcíme, s a jelek szerint a búcsújárók valóban élettel töltik meg a kegyhelyeket, amikor hívő lélekkel zarándokolnak Máriát dicsérni, hozzá imádkozni. Növelik a könyv bensőséges hangulatát a jól megválasztott, Prohászka Ottokártól vett idézetek. (Az egyházmegyében, amelynek ő is püspöke volt, örvendetesen elmélyült a kultusza.) A búcsújáró helyek hangulati töltését és lelki üzenetét aligha fogalmazhatjuk meg nála pontosabban: „lehetünk-e valamikor közelebb Istenhez, mint mikor benne testvérünket szeretjük, s a Szent Szűzre, mint anyjára tekinthetünk? Íme, az Isten-közelség s az Isten-megközelítés szellemét leheli a Szent Szűz tisztelete.” (Ez a gondolat Prohászka *A szép szeretet anyja* című, 1916-ban kiadott könyvéből való.)

A hagyomány szerint a Mária-tisztelet búcsújárással nyomatékosított formáját Szent István honosította meg nálunk. Imre fiával többször felkereste a Székesfehérvárhoz közeli Bodajkot, s az ottani kegyhelyen fohászkodott Mária oltalmáért. A bodajki Segítő Szűz Mária plébániatemplomhoz napjainkban főként az elsőáldozók zarándokolnak. Az itteni gyógyító erejű forrás vonzotta a legrégebbi magyar búcsújárókat, nemcsak Szent Istvánt és fiát, hanem Szent Gellértet és Szent Lászlót is. A török hódoltság idején a környéken fegyverrel a kezében küzdött a híres szónok, Brindisi Szent Lőrinc, s a kegyhely újjáépítésében ugyancsak a kapucinusok jeleskedtek. Bodajk szellemisége a 20. század katolikus lírikusát, Mentés Mihályt is megihlette a kegyhelyről írt *Himnuszában*:

*Most segíts meg Mária
Nagy királynénk, jó anyánk
Hozzád hozzuk sok sebünk
Áldó szemmel nézz reánk!
Tudjuk vádol sok-sok vétküink
Szent Fiadat kérleld értünk
Ó, Bodajki Mária!*

*Boldogságos vigaszunk
Szívünk Hozzád kesereg
Éjjel hívja sírva így
Édesanyját a gyermek.
Sír, sikolt az énekünk is:
Édesanyánk légy nekünk is!
Ó, Bodajki Mária!*

A Habsburg-család a Mária-tiszteletéről is híres kapucinus rendnek adományozta Mórt, ahonnan Wilibald a 17. század végén Bodajkra látogatott. Az ő nevéhez fűződik a kegyhely újralapítása. Nevezetessége a Máriát ábrázoló ősi kegykép, amelyet a népnyelv Szerencsen Mária ábrázolásának nevez. Bodajk egyike a legfrekvenciáltabb búcsújáró helyeknek. 1948-ban zarándokudvart építettek, ahol 15 ezer zarándok férhetett el. 1948-ban, az akkori megyéspüspök, Shvoy Lajos kérésére Mindszenty hercegprímás 30 ezer zarándok jelenlétében áldotta meg. A prímás hirdette meg a Boldogasszony Évét, ekkor sok tízezer zarándok (és tekintélyes számú titkosrendőr megfigyelésével) imádkozott a Segítő Szűzhez. (Az esemény ihlette Bárdos Lajost, aki megzenésítette Mentés Mihály himnuszát). A bodajki búcsúra az ország minden részéből érkeznek fiatalok. Először a Mária neve napjához legközelebbi szombaton a Kálvárián tartanak ájtatosságot, majd szentmisét hallgatnak a jelenlévők, és éjszaka virrasztanak. A búcsúi szentmisére 2014-től hívja hálaadásra az elsőáldozókat, szüleiket és hitoktatóikat Spányi Antal megyéspüspök.

Napjainkban, amikor erősen csökkent az idősök iránt tanúsított tisztelet, és tehernek mutatkozik a róluk való gondoskodás, különös jelentősége van az alsószentiváni zarándoklatoknak. Ilyenkor a nagyszülők és az öregek keresik föl a Szűz Mária Szeplőtelen Szíve plébániatemplomot, hogy a fatimai Szűz kegyzsobrá előtt imádkozzanak. A szobrot a leiriai megyéspüspök adományozta a templomnak, és érdekessége, hogy a fatimai műtárgy pontos másolata.

A középkorban a községet Zedregnek nevezték, s alighanem már akkor a Mária-tisztelet egyik központja lehetett. A 19. század közepén verbói Szluka Imre építtetett a temetkezőhelyen templomot a Fájdalmas Szűz Anya tiszteletére. A templom és az oltárkép is megsérült a második világháborúban. Alsószentiván 1946-tól lett önálló lelkészség, s az egyházközség a Szluka-kastélyból alakított ki a Világ Királynője tiszteletére szentelt templomot, plébániát és lelkigyakorlatos házat. Az említett, adományként érkezett kegyzsobrot 1950 decemberének végén áldotta meg Shvoy Lajos püspök. 1963-ban Alsószentiván plébániai rangot kapott.

A fatimai jelenéseknek hatalmas irodalma van. Szent II. János Pál pápa 1984 tavaszán a világ püspökeinek jelenlétében ajánlotta az egész világot a fatimai Szűz oltalmába. (Magyarországot 2006-ban Erdő Péter prímás ajánlotta fel a fatimai szentélyben.) Alsószentivánban minden hónap 13-án tartanak ájtatosságot a fatimai jelenések tiszteletére. (Fatimában 1917-ben jelent meg először Szűz Mária három pásztorgyereknek, és a jelenések fél évig ismétlődtek. A Szűz jóslata szerint bűnbánatot kell tartani, s az egyháznak a vértanúság tisztítótüzeiben kell megedződnie, mígnem — mint mondta — „Az én Szeplőtelen Szívem győzedelmeskedik”.) 2010-től Spányi Antal kezdeményezése nyomán lett az alsószentiváni búcsú a nagyszülők népes zarándoklatának eseménye. 2011-ben, a családok éve alkalmából különös súlyt kapott a zarándoklat, melynek résztvevőit a megyéspüspök áldásában részesítette. Alsószentiván a bizonyága, hogy az egyház számára fontos ajándék az idősek jelenléte, hisz tapasztalataikkal és imáikkal mozdítják elő a fiatalok lelkiességének gazdagodását.

Ercsi a Nagyboldogasszony plébániatemplomban ad otthont a jegyesek éves zarándoklatának. Egy-egy szép imádság olvasható az itteni Csodálatos, illetve a Boldogságos Szűz Máriához. Utóbbi nyelvezete azt bizonyítja, hogy régi itt Szűz Mária kultusza:

Ó Istennek Anyja, ezen szent névvel minden teremtmény fölött magasztos!

Ó Anyám, ezen legédesebb névvel a keresztfa alatt Szent Jánosban neveztetett az elhagyatott Mária! Téged a Te igen kedves Fiad Jézus, megrövidíttelenül tisztel Téged mindenki, aki őszintén kéri segítségedet, a könnyörületességedért becsül. Ezért áldott a Te méhed melyben kilenc hónapig hordtad, úgy szintén melled is, amellyel Gyerekedet, Jézust tápláltad.

Segíts, hogy a Szakramentum által megerősödve általad Anyám, Mária, a Te Fiad kezébe adhassam lelkemet.

Isten Anyja, a Te nevedért most és halálom óráján

kérd érettem szeretett Fiadat!

Minket nyomorult bűnösöket

Boldogságod részesévé

Megtenni méltóztassál

Örökkön örökké!

Az ercsi plébánia már a 14. században működött. A 17. században délszláv telepések, rácok érkeztek a településre. A Nagyboldogasszony tiszteletére épített templomba zarándokoltak a környék telepeseinek lakosai. A mai templom a 18. század 60-as éveinek végére készült el, az egyházmegye első püspöke, Séllyei Nagy Ignác szentelte föl. Nagy szerepe volt a kegyurak mellett a templom csinosításában és a hívek pasztorálásában a bosnyák

ferenceseknek. (A ferencesek rendkívül fontos szerepet játszottak a magyarok hitéletének formálásában. Egyes kutatások szerint például az *Ómagyar Mária-síralom* is ferences szerzetes műve. Bosnyák ferencesek költöztek annak idején a Margit körüti plébániára.) A nagykép eredetijéről másolatot helyeztek el a kápolnában. A kegykép készítésének időpontja ismert volt, készítőjének kiléte azonban ismeretlen. Felirata: ICON BEATAE MARIAE VIRGINI DE ERSTI AFREQUENTIRUS GRATIIS ILLUSTRIS PROTYPO AEQUALIS [*Boldogságos Szűz Mária kegyelmekkel gyakran tiündöklő, az eredetivel megegyező képe*]. A kép restaurálásakor hátoldalán rábukkantak festője nevére: a budai Falconer Ferenc József munkája. 2014-től ide hívja Spányi Antal püspök Nagyboldogasszony ünnepére a Szűzanya áldását kérő jegyespárokat.

Budakeszi-Makkosmáriára a szenvedélybetegeket szólítják Szűz Máriához, és — sajnos — évről-évre növekszik a számuk. Idézett művében Prohászka Ottokár mélyértelmű szavakkal jellemezte a résztvevő szeretetet, amellyel Mária fordul hozzánk: „A fájdalmas Anya nemcsak nem keseredett el, hanem részvevő szeretete éppen ott, a kereszt alatt lett naggyá. A szenvedésnek egyik áldása éppen az, hogy mélyebb, gyengédebb részvétre gerjed szívünk, hogy meg tudjuk érteni s megsajnálni szenvedő testvéreinket.” Ez megint önvizsgálatra készítő gondolata a püspöknek: fel kell tennünk a kérdést, vajon napjainkban a szenvedélybetegségekben szenvedők növekvő sokaságát látva él-e még bennünk az együttérzés és a részvétel? Gyerekkoromban nagyanyámmal és édesanyámmal zarándokoltunk Makkosmáriára, hogy fogságban sínylődő nagybátyámért imádkozzunk a Fogolykiváltó Boldogasszonyhoz. Emlékezetem szerint hatalmas tömeg ostromolta a Szent Szűzet közbenjárásáért. A templomot 1950 tavaszán szentelte föl Shvoy Lajos püspök, és sok egyéb funkciója mellett a szétszórt, üldözött jezsuiták itt találkoztak. Régóta imádkoznak itt a szenvedélyektől szabadulni igyekvőkért Spányi Antal megyéspüspök vezetésével. (A búcsú napja szeptember 24.)

A vértessomlói Sarlós Boldogasszony plébániatemplom kegyképe Máriát, a szorongatásban élők és a bajbajutottak segítőjét ábrázolja. A zarándokok itt is időszerű könyörgést mondanak el: „Teremtő Anyánk! Eléd hozzuk kérésünket: boldogságunk fáján érlelj gyümölcsöt családunkban, hogy otthonunk csendjét verje fel gyermekkacaj, és minden megszépüljön egy újszülött mosolyától! Amen.” (A fő búcsú napja: Sarlós Boldogasszony, Szűz Mária látogatása Érzsébetnél.) 2010 karácsonyára a megyéspüspök meghirdette az egyházmegyében a Családok Évét: „Hívom a gyermekáldásra várókat, kisgyermeküket nevelőket, hogy Vértessomlón imádkozzanak közösen, hogy Isten

áldása legyen velük és rajtuk, és hogy minden megfogant életet áldásként fogadjanak és szeretetben neveljenek a családok.”

Máriaremetére, Pesthidegkút hajdani városrészeire sokan érkeznek, nemcsak a zarándokok, hanem a szentmisét hallgató turisták is. Ipolyvölgyi Németh J. Krizosztom *Búcsújárók könyvében* szerepel a következő ének szövege:

*Szűz Máriát dicsérni, hívek, jöjjetek!
Remetei kegyhelyek hálát zengjete!
Amennyi szép virág van nyíló tavaszkor,
Annyiszor légy dicsérve, Anyánk, mindenkor.*

*Halál után az égben Veled örvendjünk,
Mennyei szép lakodban Istent dicsérjük.
Amennyi szép virág van nyíló tavaszkor,
Annyiszor légy dicsérve, Anyánk, mindenkor.*

Ez az alkalmi szöveg is jellemzi a búcsújáró helyeket jellemző naiv népi vallásos érzésvilágot, amelyet bensőséges hit és gyermeki bizalom színezt át és hitelesít. A Spányi Antal születésnapját köszöntő gyűjtemény is azt bizonyítja: ez egyik erősségünk az elvilágiasodó, értéktagadó korban. A köszöntő könyvet Smohay András és Szilárdfy Zoltán írta, korhű és nagyon szép fényképek illusztrálják, s a Székesfehérvári Egyházmegye kiadásában jelent meg, 2015-ben. Felelős kiadója Ugrits Tamás püspöki irodaigazgató.

RÓNAY LÁSZLÓ

SZAKONYI KÁROLY: ÍRÓK LÁMPAFÉNYÉNél

Én is voltam katona, igaz, nem sokáig, csak két hónapig viseltem egyenruhát, mert az egyetemisták fegyverforgatásáról akkor még friss emlékei voltak a rendszernek, és nem akartak túlságosan kiképezni bennünket. De engem mégis legrosszabbkor, mondhatnám, a leggonoszabb módon hívtak be, néhány héttel az esküvőm után, 1963 augusztusában. Nem kárpótolt, hogy gyönyörű helyre kerültem, Pétervására az ország egyik legszebb vidéke. És nem kárpótolt, hogy sokkal jobb sorom volt, mint Micskeinek. Amikor kiderült, hogy diplomám szerint angoltanár vagyok, a foglalkozások helyett angolórákat tartottam a főtiszteknek, külön szobát kaptam, nem ellenőrizték, szabályosan ágyazok-e be, stb. Nem emlékszem, hogy szólítottak, de arra igen, hogy kis tisztelettel beszéltek velem, nem úgy, mint Micskeivel.

Micskeit akkor már éppen egy éve ismertem, mert úgy vagyok vele, hogy akik olvasmányaimban megragadnak, azokat ismerőseim közé sorolom, néha barátaim is lesznek. Szakonyi Károllyal akkor még nem találkoztam, de katonanovelláját éppen egy évvel korábban, az Új Írás 1962. augusztusi számában olvastam el. Botos Pál hajlott há-

tát, vörös kezét, bajuszát ma is magam előtt látom, s szinte ott vagyok, amikor az őrség az éjjeli sötétben lelövi. Az *Emberi üdvözlet* az 1960-as évek megújuló irodalmának legjobb elbeszélései közé tartozott, és ma is a legjobbak közé tartozik. Történetmesélő elbeszélés, és mint ilyen hosszú idő elteltével az elmúlt években újra időszerű lett. Az olvasóközönség kezd elfordulni a nehezen emészthető, lassú folyású úgynevezett szövegirodalomtól, belefáradt abba, hogy hosszadalmas belső monológok és nyelvjátékos reflexiók helyettesítik a mesét. Az utóbbi évek olvasóinak többségéhez közelebb áll a 60-as évek prózája, mint a 80–90-es éveké, s ezt az ízlésváltozást az irodalom is követi.

Akkor olyan folyóiratszámok jelentek meg, mint ez az 1962. augusztusi Új Írás szám. Szakonyi novellája előtt Nagy László Lorca-fordításai álltak kis vallomásos jegyzetével („Rokononnak érzem régóta Garcia Lorcát...”), utána pedig Weöres Sándor *Koratavasz* című verse következett. A szépirodalmi rovatot Illyés Gyula nagy verse zárta le, az *Óda a törvényhozóhoz*. Persze Szakonyi nevét nem 1962-ben kellett volna megtanulnom, hanem egy évvel korábban, mert első novelláskötete 1961-ben jelent meg a Magvető „Új termés” sorozatában: *Középiütt vannak a felhők*. Ahogy keresgélek a polcomon, az „sz” betű környékén, meg is lelem, egyetemi éveim alatt és pályakezdő koromban ugyanis még volt annyi pénzem, hogy rendszeresen megvegyem a fiatal írók első köteteit. A borító behajtott hátsó fülszövegén egy 18–20 éves süvölvény néz rám, pedig akkor már betöltötte a harmincat, ami nem is olyan pályakezdő kor. (Karinthy már tizenéves korában megírta első regényét.) Aztán sorjázta kötetei évi rendszerességgel, legfeljebb kétévente, s közben hamar felfedezte a színpadot, és nemcsak felfedezte, hanem meg is hódította: az *Életem*, *Zsóka*, az *Adáshiba* remek színészeknek adott alkalmat a kibontakozásra. Minden író sokat tanul elődeitől és társaitól, akár elismeri, akár nem, és sokat tanul a kritikákból is, akár örül nekik, akár nem. Sok mindenben változtathat a tanulás hatására az évek során, de alaphangját, alkatából következő alaptónusát nem szabad feladnia. Szakonyinak is megvan az írásait felismerhetővé tevő hangregisztere. Ő a rideg, hideg, kegyetlen emberkritika és a lírai megbocsátás két szélső pontja között a felezővonalnál láthatólag az utóbbihoz áll közelebb.

Pázmány Péter mondta, hogy ha valaki írásában valami jót talál, akkor az az övé. Így gazdagodunk valamennyien, amikor élményszerűen olvasunk. Szakonyi Károly is magáénak, hozzá tartozónak mondhatja mind a harminc elbeszélést, amelyet közreadott ebben a vállaltan szubjektív válogatásban. A válogatás munkáját néhány évvel ezelőtt a Lyukasóra hasábjain kezdte meg szinte rovatszerűen, „Olvassuk újra” cím alatt. Aztán a Magyar